

Současné krize a možnosti jejich řešení pohledem práva EU

Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D.

Vysoká škola finanční a správní;
Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační seminář

Brexit, imigrace, finanční rizika: zvládne EU své krize?

Brno, 11. listopadu 2016

Projekt byl v období 1. 9. 2009 – 31. 8. 2012 spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2017 se projekt nachází ve fázi udržitelnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Krize

- Finanční krize
- Migrační krize
- Brexit

Finanční krize

- Pravidla existují, ale nejsou dodržována nebo jsou obcházena

Porušování a obcházení pravidel

- Růst strategické nejistoty
- Negativní signál
- Znevýhodnění těch, kdo pravidla neporušují (neobcházejí)
- Negativní důsledky mohou dopadat na všechny subjekty, kterých se pravidla týkají
- Vznik jiných (méně výhodných) pravidel (často neformálního charakteru)

Optimální měnová oblast (OCA)

- Vysoká míra integrace všech trhů mezi danými zeměmi
- Podobná ekonomická úroveň v daných zemích
- Vysoká míra podobnosti struktury hospodářství
- Diverzifikace výroby
- Mobilita pracovních sil

Kritéria pro zavedení eura

- Kritérium cenové stability
- Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb
- Kritéria dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí
- Kritérium stability měnového kurzu a účasti v ERM II
- Kritérium konvergence v legislativní oblasti

Nesplnění kritérií pro zavedení eura

- Kritérium poměru hrubého veřejného dluhu k HDP nesplnily Belgie, Irsko, Itálie, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko
- Kritérium stability měnového kurzu nesplnily Francie, Itálie, Irsko
- Problematické plnění kritéria poměru deficitu veřejných rozpočtů k HDP

Pakt stability a růstu

- Účinný od roku 1999
- Cílem je předcházet vzniku nadměrných veřejných deficitů (vyšších než 3 % HDP) a nadměrného veřejného dluhu (vyššího než 60 % HDP)
- O sankcích v případě porušení rozhodují členské státy
- Mohly vznikat koalice států, které se domluví, že sankce neuplatní

Porušování Paktu stability a růstu

- 2002 až 2004 porušovaly Francie a Německo, tyto země nehlasovaly jedna proti druhé → nebyla hlasovací většina k uplatnění sankcí
- Ačkoliv Soudní dvůr označil skutečnost, že sankce nebyly uplatněny, v rozporu s právem EU, sankce vůči Německu a Francii nenabývaly účinnosti
- 2005 zmírnění pravidel → negativní signál

Volný výklad primárního práva

- Článek 123 SFEU: Evropské centrální bance nebo centrálním bankám členských států (dále jen „národní centrální banky“) se zakazuje poskytovat možnost přečerpání zůstatku bankovních účtů nebo jakýkoli jiný typ úvěru orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávním orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států; rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Evropskou centrální bankou nebo národními centrálními bankami.
- Článek 124 SFEU: Zakazují se jakákoli opatření, která nejsou odůvodněna veřejným dohledem a která umožňují orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejným orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států zvýhodněný přístup k finančním institucím.
- Článek 126 SFEU: Členské státy se vyvarují nadměrných schodků veřejných financí.

Volný výklad primárního práva

- Pomoc Řecku, Irsku, Portugalsku, Španělsku, Kypru
- Opírala se o článek 122 SFEU: Nastanou-li členskému státu z důvodu přírodních pohrom nebo mimořádných událostí, které nemůže ovlivnit, obtíže nebo je-li z téhož důvodu vážně ohrožen závažnými obtížemi, může Rada na návrh Komise poskytnout dotyčnému členskému státu za určitých podmínek finanční pomoc Unie. Předseda Rady informuje o rozhodnutí Evropský parlament.

Volný výklad primárního práva

- Článek 127 SFEU: Prvořadým cílem Evropského systému centrálních bank (dále jen „ESCB“) je udržovat cenovou stabilitu. Aniž je dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky v Unii se záměrem přispět k dosažení cílů Unie, jak jsou vymezeny v článku 3 Smlouvy o Evropské unii. ESCB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 119 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž podporuje efektivní umístování zdrojů.
- Článek 130 SFEU: Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ... nesmějí Evropská centrální banka (ECB), žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.
- Článek 131 SFEU: Každý členský stát zajistí, aby jeho vnitrostátní právní předpisy, včetně statutu jeho národní centrální banky, byly slučitelné se Smlouvami a se statutem ECB.

Evropský mechanismus stability (ESM)

- Článek 136 SFEU doplněn:
Členské státy, jejichž měnou je euro, mohou zavést mechanismus stability, který bude aktivován v případech, kdy to bude nezbytné k zajištění stability eurozóny jako celku. Poskytnutí jakékoli požadované finanční pomoci v rámci tohoto mechanismu bude podléhat přísné podmíněnosti.

Stále neřešené problémy

- Nákupy dluhopisů ECB (šlo prý o intervence na trhu)
- Pomoc ECB komerčním bankám majícím sídlo v členských zemích (program LTRO)

Migrační krize

- Pravidla existují, ale jen pro dobré časy

Primární právo EU a migrace

- Článek 2 SEU: Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.
- Článek 3 SEU: Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.

Primární právo EU a migrace

- Článek 67 SFEU: Unie zajišťuje, že na vnitřních hranicích neprobíhá kontrola osob, a rozvíjí společnou politiku v oblasti azylu, přistěhovalectví a ochrany vnějších hranic, která je založena na solidaritě mezi členskými státy a je spravedlivá vůči státním příslušníkům třetích zemí. Pro účely této hlavy se s osobami bez státní příslušnosti zachází jako se státními příslušníky třetích zemí.

Primární právo EU a migrace

- Článek 77 SFEU:

1. Unie rozvíjí politiku s cílem: a) zajistit, aby osoby bez ohledu na svou státní příslušnost nebyly kontrolovány při překračování vnitřních hranic; b) zajistit kontrolu osob a účinný dohled nad překračováním vnějších hranic; c) postupně zavést integrovaný systém řízení vnějších hranic.
2. Pro účely odstavce 1 přijímají Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem opatření týkající se: a) společné politiky v oblasti víz a jiných krátkodobých povolení k pobytu; b) kontrol, jimž podléhají osoby překračující vnější hranice; c) podmínek, za kterých požívají státní příslušníci třetích zemí v Unii po krátkou dobu svobody pohybu; d) veškerých opatření nezbytných pro postupné zavedení integrovaného systému řízení vnějších hranic; e) neprovádění kontrol osob bez ohledu na jejich státní příslušnost při překračování vnitřních hranic.

Primární právo EU a migrace

- Článek 78 SFEU:

1. Unie vyvíjí společnou politiku týkající se azylu, doplňkové ochrany a dočasné ochrany s cílem poskytnout každému státnímu příslušníkovi třetí země, který potřebuje mezinárodní ochranu, přiměřený status a zajistit dodržování zásady nenavracení. Tato politika musí být v souladu s Ženevskou úmluvou o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951, Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků ze dne 31. ledna 1967 a ostatními příslušnými smlouvami.
2. Pro účely odstavce 1 přijímají Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem opatření týkající se společného evropského azylového systému². Pro účely odstavce 1 přijímají Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem opatření týkající se společného evropského azylového systému.
3. Ocitnou-li se jeden nebo více členských států ve stavu nouze v důsledku náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí, může Rada na návrh Komise přijmout ve prospěch dotyčných členských států dočasná opatření. Rada rozhoduje po konzultaci s Evropským parlamentem.

Dublinkské nařízení

- Nařízení Rady (ES) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států
- Hlavním smyslem nařízení je, aby občané ze třetích zemí nežádali o azyl ve více zemích, ale aby podali jednu jedinou žádost v jednom státě. Dotyčný stát danou žádost posoudí a rozhodne o ní, ostatní členské státy dané rozhodnutí respektují.
- Určení jediného státu odpovědného za přezkoumání žádosti o azyl bývá taktéž označováno jako tzv. „one chance only principle“, tedy „princip jedné šance“.

Dublinské nařízení a další dokumenty

- Směrnice rady č. 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách pro řízení v členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka, která stanovuje minimální normy pro řízení ve členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka
- Směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany

Dublinské nařízení – problémy

- Pro dobré časy
- Nelze v praxi donutit státy by jej dodržovaly
- Rozdíly v azylových procedurách
- Rozdíly v sociálních standardech

Brexit

- Pravidla existují, ale jsou nedostatečná

Článek 50 SEU

1. Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.
2. Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady Unie sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unií. Tato dohoda se sjednává v souladu s čl. 218 odst. 3 SFEU (tj. podrobný postup sjednávání a uzavírání smluv s třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi). Jménem Unie ji uzavře Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.
3. Smlouvy přestávají být pro dotyčný stát použitelné dnem vstupu dohody o vystoupení v platnost, nebo, nedojde-li k tomu, dva roky po oznámení podle odstavce 2, nerozhodne-li Evropská rada jednomyslně po dohodě s dotyčným členským státem o prodloužení této lhůty (tzn. k dohodě nemusí dojít, nevyžaduje se svolení ostatních členských států k vystoupení).
4. Pro účely odstavců 2 a 3 se člen Evropské rady nebo Rady, který zastupuje vystupující členský stát, nepodílí na jednáních ani rozhodnutích Evropské rady nebo Rady, která se jej týkají. Kvalifikovaná většina je vymezena v souladu s čl. 238 odst. 3 písm. b) SFEU (tj. 72 % členů Rady zastupující členské státy s minimálně 65 % obyvatel EU).
5. Pokud stát, který z Unie vystoupil, požádá o nové přistoupení, podléhá tato žádost postupu podle článku 49 SEU (viz. vznik členství v EU).

Závěr

Primární právo EU

- krize řeší, ale není dodržováno nebo je obcházeno (finanční krize)
- krize řeší nedostatečně, respektive jim nevěnuje dostatečnou pozornost (migrační krize, Brexit)